

مقاله پژوهشی: نقش آفرینی نظامی - امنیتی چین بر ایران در ارتباط با رقبا با تاکید بر نظریه ژئوپلیتیک دسترسی

علیرضا محرابی^۱، قاسم عباسیان^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۲۷

چکیده

ایالات متحده با معرفی نقشه جدید خود (نقشه هند و اقیانوس آرام) بر پایه ژئوپلیتیک دسترسی، به دنبال سلطه بر منطقه و رقابت نظامی با چین است. در نسخه چینی، آمریکا با اعمال سیاست‌های قدرت و یکجانبه‌گرایی، برتری مطلق نظامی و تضعیف امنیت استراتژیک جهانی را دنبال می‌کند و با کسب برتری فضایی، اعمال کنترل بر حوزه اطلاعات را به عنوان اجزای کلیدی برای انجام جنگ مدرن و اطلاعاتی می‌داند. در حال حاضر این دو کشور، رقابت و ایجاد مسابقه تسلیحاتی با فناوری‌های پیشرفته (به‌ویژه در حوزه هوش مصنوعی) را تعقیب می‌نمایند. این پژوهش به دنبال واکاوی نقش آفرینی نظامی - امنیتی چین در قبال رقبای جهانی با تکیه بر اثرپذیری ساختاری و کارکردی ایران است (بیان مساله). محقق با استفاده از مطالعات اسنادی و انجام مصاحبه‌های اکتشافی، داده‌های کیفی را جمع‌آوری و از طریق تحلیل محتوا و کدگذاری، مدل تحقیق را استخراج و با استفاده از پرسشنامه، عوامل به دست آمده، مورد قضاوت جامعه آماری قرار گرفته و اهمیت آن‌ها، مشخص شده است (روش تحقیق). در این تحقیق، محقق به دنبال ارائه پاسخ به سوال اصلی تحقیق است که نقش آفرینی نظامی - امنیتی چین در آینده ژئواستراتژیک نظام بین‌الملل، اثرپذیری ایران از این نقش آفرینی و جهت‌گیری رقبای چگونه است؟ (سوال تحقیق). در فرایند انجام پژوهش، از میان ۳۰ مصاحبه انجام شده با خبرگان، ۹ شاخص در قالب ۲ مؤلفه نقش آفرینی جهانی چین با ۵۱ مضمون در توضیح اثرپذیری نظامی - امنیتی ایران از نقش آفرینی جهانی چین و ۲۱ مضمون در توضیح اثرات احتمالی رقبای از نقش آفرینی جهانی چین، احصاء شده است (یافته‌های تحقیق).

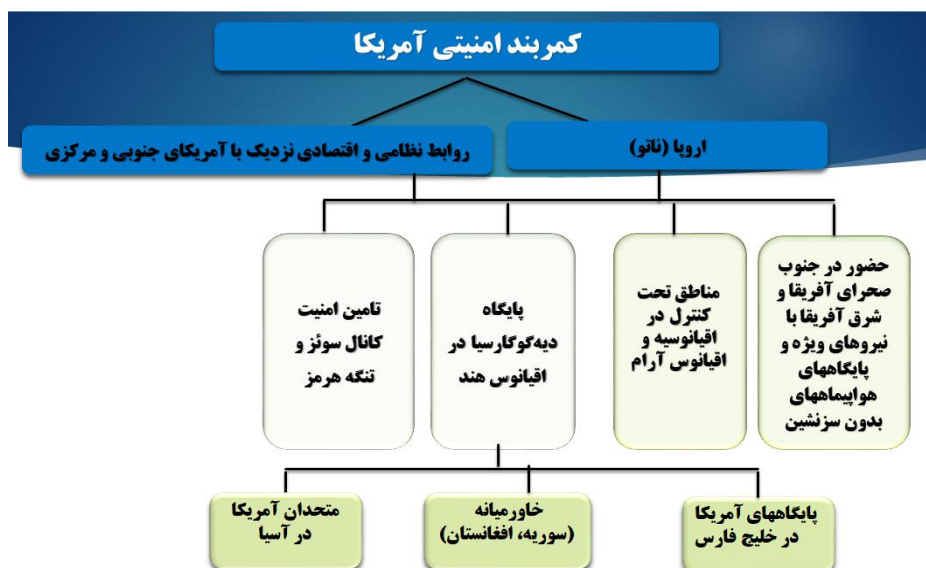
کلیدواژه‌ها: نقش آفرینی نظامی چین، اثرپذیری ایران، واکنش رقبای، نظام بین‌الملل.

۱. دانشیار گروه جغرافیای سیاسی به عنوان استاد راهنما؛ دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران

۲. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، نویسنده مسئول:

مقدمه

از نظر تاریخی قدرت‌های هژمون بین‌الملل زمانی قدرت جهانی شدند که توانستند بر پیرامون خود به‌عنوان حیات خلوت و مناطق نزدیک به‌عنوان مناطق اثرگذار و رقبای بین‌المللی خود در دوردست‌ها مسلط شوند. ایالات متحده آمریکا که قبل از سال ۱۹۰۰ سطح قدرت آن ناحیه‌ای بوده بر رقبای بین‌المللی خود (اسپانیا و از نظر نظامی بر بریتانیا) تسلط یافت. این کشور با مطرح کردن دکترین مونروئه و کسب قدرت منطقه‌ای بر پیرامون خود (آمریکای مرکزی و جنوبی، سواحل و دریای آن) که از آن به‌عنوان حیات خلوت خود نام برد، مسلط و با تسلط بر کانال پاناما، اقیانوس اطلس، اروپا، خاورمیانه و اقیانوس هند و آرام، خود را به‌عنوان قدرت جهانی معرفی نمود (مارشال، ۱۴۰۲: ۱۶۶-۱۵۹). آمریکا با حضور نظامی خود در سراسر جهان ضمن شکل‌دهی به نوعی کمربند امنیتی، سیستمی جهت تضمین ارتباط اروپا به آسیا از میان متحدان خود و با تاسیس پایگاه‌های نظامی اعم از دریایی، هوایی و زمینی در حوزه سنت کام (در اسرائیل، مصر، کویت، بحرین، قطر، عربستان سعودی) اقدام کرده است. در جنوب صحرای آفریقا، یک فرماندهی عالی جدید^۱ در سال ۲۰۰۸، با تمرکز ویژه بر موریتانی، نیجر و مالی با تمرکز بر هماهنگی نیروهای محلی، نیروهای عملیات ویژه و تاسیس پایگاه پهپادی برای مأموریت‌های شناسایی و رزمی، ایجاد که این کمربند به شرق آفریقا (نظیر اتیوپی و سیشل) نیز می‌رسد. ایالات متحده با صرف هزینه‌های زیاد بر ناتو نیز تسلط پیدا کرده تا هنوز به‌عنوان بخشی اساسی از معماری امنیتی اروپا محسوب گردد. این کشور با داشتن قوی‌ترین نیروی نظامی در پیرامون امنیتی چین و با ایجاد پایگاه‌های متعدد نظامی در اقیانوس آرام به نیروی اثرگذار در نظم منطقه‌ای آسیا-پاسیفیک تبدیل گردیده است. همچنین قوی‌ترین نقش را در آسیا-پاسیفیک (تایوان) ایفاء می‌نماید که سبب نگرانی‌های امنیتی چین شده است. این کشور در مسئله شبه جزیره کره اثرگذار بوده و با برنامه سلاح‌های هسته‌ای پیونگ یانگ، مواجه است و شریکی امنیتی و متحدی برای ژاپن به عنوان رقیب منطقه‌ای چین است.

شکل شماره ۱. کمر بند امنیتی آمریکا (Resource: Saalbach, K, 2017:13)

چین هم امروز با تأسی از همین روش به دنبال ترسیم علائق خود در مناطق پیرامون، شبه‌پیرامون و نظام بین‌الملل می‌باشد. مدرنیزاسیون نظامی چین که از سال ۲۰۲۲ شتاب زیادی گرفته، ارتش مدرن چین را برای هدایت نیروها و جمع‌آوری اطلاعات و ارتباطات به حوزه فضایی و ماهواره‌ای کشانده است (Teer, Joris, 2022). راهبرد امنیتی چین (متأثر از افزایش ثروت ملی) سبب گسترش عملیاتی نیروهای دریایی کشور در دریاهای دوردست برای دفاع فعال از دریاهای مجاور با اولویت دفاع از سواحل نزدیک، طرح‌ریزی گردیده است. در حال حاضر چین به‌عنوان دومین قدرت بزرگ و موثر نظامی در جهان به‌دنبال تثبیت حضور خود در شمال شرق آسیا، شمال شرقی اقیانوس آرام و گسترش عملیات هوایی و دریایی خود است. تقویت جایگاه آمریکا در آسیای شمال شرقی (به عنوان خطوط مرزی جنگ سرد در گذشته) با حمایت از جنگ کره، پشتیبانی از ژاپن و ارتباط با تایوان (از سال ۱۹۴۹)، شکل گرفته ولی در آسیای جنوب شرقی به دلیل حضور چین، شکننده است. قدرت فزاینده نیروی دریایی چین و حضور آن در اقیانوس آرام غربی سبب ایجاد تنش بین دو قدرت، گردیده است. تثبیت نقش‌آفرینی قدرت زمینی مسلط چین در منطقه شرق آسیا، دلالت بر شاخص رشد اقتصادی و سیاسی چین است.

نقش‌آفرینی ایالات متحده در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس ناشی از سیاست‌های نامنظم و یکجانبه این کشور، توسعه‌نیافتگی برخی کشورها و رقابت فزاینده میان بازیگران منطقه‌ای است (یرگین، ۱۴۰۲: ۲۳۶-۲۳۲). چین با چالش‌های اقتصادی ناشی از منطقه و درخواست‌های فزاینده برای ایفای نقش فعال‌تر در خاورمیانه مواجه است، نقش‌هایی که اغلب فراتر از توانایی‌ها یا منافع آن است. رویکرد چین به امنیت منطقه‌ای را می‌توان به‌عنوان ترویج راه‌حل‌های سیاسی برای اختلافات، کمک به توسعه اقتصادی و تامین منابع امنیتی در چارچوب سازمان ملل متحد، طبقه‌بندی کرد. چین به‌عنوان دومین اقتصاد بزرگ جهان، خاورمیانه را به‌عنوان منبع تامین انرژی، بازاری برای محصولات و سرمایه‌گذاری‌های چینی و عرصه مهمی برای اتصال زیرساخت‌ها و ساخت و ساز می‌داند. چین با پذیرش اصل عدم مداخله از رویکردهای سیاسی در مورد مناقشات منطقه‌ای، حمایت و حجم زیادی از منابع امنیتی را از طریق ماموریت‌های حفظ صلح و مبارزه با دزدی دریایی، فراهم می‌سازد (ژاک، ۱۴۰۲).

با توجه به این که چین به کنشگری تاثیرگذار در نظام بین‌الملل تبدیل شده، فهم الگوی روابط این کشور با نقش‌آفرینی در حوزه پیرامونی، شبه‌پیرامونی و نظام بین‌الملل، به درک روندهای کنونی و آینده نظام بین‌الملل کمک شایانی خواهد کرد. علاوه بر آن، فهم ادراک رهبران چین از ماهیت نظام بین‌الملل با مشخص کردن نقش‌آفرینی امنیتی - نظامی چین مورد واکاوی دقیق قرار خواهد گرفت. مسئله مهم در این مقاله متکی بر تبیین چگونگی واکنش کشورهای حوزه پیرامونی، شبه‌پیرامونی و نظام بین‌الملل به نقش‌آفرینی جهانی چین بر ایران از منظر ژئومیلیتاری و نتایج حاصله از آن است. با این توصیف، نقطه کانونی و تمرکز این مقاله بر تبیین نقش‌آفرینی جهانی چین بر ایران در ارتباط با رقباء قرار دارد. در این راستا پرسش‌های زیر مطرح می‌گردد:

- سوال اصلی تحقیق: ((نقش‌آفرینی نظامی چین در آینده ژئواستراتژیک نظام بین‌الملل چگونه است؟))
 سوالات فرعی تحقیق: ۱- ((اثرات احتمالی ناشی از نقش‌آفرینی نظامی چین چگونه است؟)) ۲- ((بازخوردهای احتمالی اثرگذار رقبای چین بر ایران چگونه است؟))

مبانی نظری و پیشینه شناسی تحقیق

پیشینه شناسی تحقیق

با توجه به بررسی به عمل آمده از تحقیقات انجام شده داخلی و خارجی می‌توان به این نکته دست یافت که تعدادی تحقیق پیرامون مسئله پژوهش، انجام که هرکدام مواردی را بررسی قرار داده‌اند. در این زمینه به چند مورد اشاره می‌گردد:

ارغوانی پیرسلامی در پژوهشی تحت عنوان "چین و ایران؛ راهبردهای سیاست خارجی و چالش همکاری‌های فراگیر" (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیده است که راهبردهای سیاست خارجی ایران برای چین وزنی راهبردی، بلندمدت و فارغ از رفع نیازهای مقطعی در نظر گرفته شده ولی سیاست‌گذاری خارجی چینی‌ها، همکاری با ایران را تاکتیک محور و ابزاری، کوتاه‌مدت، معطوف به موضوع و وابسته به شرایط زمانی می‌داند.

حسن خانی در مقاله‌ای با عنوان "چالش‌های پیش‌روی آمریکا در قبال چین چه خواهد بود؟" (۱۳۹۶) بیان می‌نماید قدرت نرم و فرهنگ اصیل چینی به عنوان چالش هژمونی غرب است که شرایط را برای ظهور چین به عنوان یک ابرقدرت فراهم کرده است. پیشرفت‌های چین در کمیته سایبری، زنگ خطری برای آمریکایی‌ها است. قدرت سیاسی و ظهور چین به عنوان یک بازیگر مستقل و موثر در عرصه بین‌الملل به عنوان چالش غرب، محسوب می‌گردد.

پژوهشی تحت عنوان "آمریکا و ظهور جهانی چین" (۱۴۰۰) به خامه جانسیز تاکید دارد که چین در مرحله نخست برای پیشبرد نفوذ منطقه‌ای خود رویه‌ها و مواضعی را اتخاذ کرده که مشروعیت نظم مستقر منطقه‌ای را به چالش گرفته است. همسایگان چین به درجاتی مختلف و به شیوه‌های متفاوت از پیامدهای ظهور چین متأثر می‌شوند. چین هم‌زمان رویه‌های مشروعیت‌زدایی از توزیع نامتوازن قدرت و تلاش برای افزایش قدرت نسبی خود را دنبال نماید.

در این پژوهش‌ها، نقش‌آفرینی متاثرکننده چین بر ایران و در قبال رقبای خود و بازخوردهای احتمالی رقبای چین بر ایران، اشاره‌ای نگردیده است و عمدتاً به راهبردهای اثرگذار چین بر ایران بیان می‌نماید که به بررسی علائق چین، ارتباط دارد. نوآوری‌های پژوهش حاضر از همین بعد قابل بررسی است.

ژئوپلیتیک دسترسی

در این تحقیق با توجه به این‌که چین، محور نقش‌آفرینی نظامی در حوزه پیرامونی، شبه‌پیرامونی و بین‌المللی محسوب می‌شود، نظریه مورد استفاده، نظریه ژئوپلیتیک دسترسی است که به عنوان یکی از موضوعات اساسی رقابت در قرن بیست و یکم محسوب می‌گردد که در آن رقابت‌های موجود میان

بازیگران یک ماهیت ترکیبی یافته است. ژئوپلیتیک دسترسی از آن دسته مفاهیم جدید، نوظهور و پر اهمیتی است که در چند دهه اخیر در سایه گسترش رویکردهای اقتصادی در سیاست و امنیت جهانی مورد توجه محققان مختلف قرار گرفته است (بهرامی مقدم، ۱۳۹۳: ۱۷۳). این ماهیت ترکیبی را به صورت ویژه می‌توان در سیاست خارجی چین مشاهده کرد که تلاش دارد در قرن بیست و یکم و به‌یاری استراتژی‌های دریایی خویش مجموعه‌ای از شبکه‌های دسترسی به منابع و بازارهای جهانی را برای خود فراهم کند و به این ترتیب بر دامنه برتری خود بر رقبای جهانی و منطقه‌ای خویش (به ترتیب ایالات متحده آمریکا و هند) بیافزاید (تیشه یار و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۰-۸۳). این استراتژی دریایی چین در دو دهه اخیر هر دوی رقبای چین و شرکای این کشور را دل‌مشغول پیامدهایش کرده است. به گونه‌ای که پژواک آن را می‌توان در استراتژی‌های دریایی آمریکا و هند که دو رقیب اصلی چین هستند و همچنین تحول در سیاست خارجی کشورهایی که متأثر از این رقابت هستند (مانند ایران) مشاهده کرد. ژئوپلیتیک دسترسی می‌تواند در رقابت‌ها و اختلافاتی که میان کشورهای مختلف وجود دارد به عنوان یک عامل برای تنبیه، محدود کردن یا تخریب قدرت رقیب مورد استفاده قرار گیرد (کگان، ۱۳۹۱). بنابراین در تحلیل‌های ژئوپلیتیک باید بر روی این نکته تأکید کرد که به هم پیوستگی امنیت کشورها با یکدیگر بسیار گسترده است و همواره در تحلیل منافع ملی بازیگران مختلف باید یک نقش و جایگاه مهم را نیز به کشش و فعالیت‌های سایر بازیگران داد (برزگر، ۱۳۸۸: ۷۶).

متغیرهای مهم اثرپذیری امنیتی - نظامی (ساختاری و فرایندی) ایران از نقش آفرینی جهانی چین

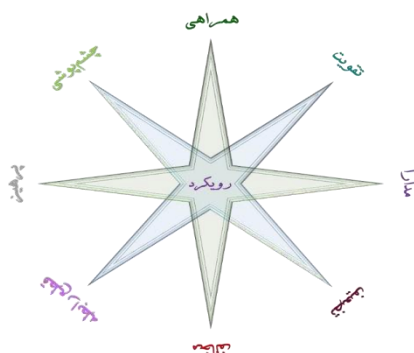
شناخت ابعاد و مولفه‌هایی که چین با نقش آفرینی خود، نظام بین‌الملل را متأثر ساخته تا جایگاه‌یابی بهتری در نظام بین‌الملل کسب نماید به صاحب‌نظران در درک درست از نقش آفرینی جهانی چین، کمک خواهد کرد. ایران به دلیل وجود توانمندسازهای درونی و فرایندهای کلیدی از نقش آفرینی جهانی چین تأثیر می‌پذیرد که اثرپذیری آن را می‌توان به صورت اجزا (وجه استاتیک)، فرایند (وجه دینامیک) و اثر (وجه خروجی) مورد بررسی قرار داد.

جدول شماره ۱. متغیرهای نقش آفرینی جهانی چین بر ایران در حوزه نظامی - امنیتی (منبع: یافته‌های تحقیق)

اثرات (وجه خروجی)	ردیف	فرایند (وجه دینامیک) اثرپذیری ایران از نقش آفرینی امنیتی - نظامی چین
تحول در راهبرد نظامی ایران	۱	اثرپذیری از اجرای طرح امنیتی پل زنی
	۲	اثرپذیری از اجرای مدرنیزاسیون نظامی
	۳	اثرپذیری از ارتقاء قدرت نیروی زمینی با تجهیزات نظامی مدرن
	۴	اثرپذیری از انعقاد پیمان‌های امنیتی - نظامی با کشورهای همپیمان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای
اثرات (وجه خروجی)	ردیف	فرایند (وجه دینامیک) اثرپذیری ایران از نقش آفرینی امنیتی - نظامی چین
عمق بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان	۱	اثرپذیری از گسترش حضور نظامی مستشاری در سراسر جهان
	۲	اثرپذیری از توسعه قدرت‌نمایی نظامی در اقیانوس آرام و هند
	۳	اثرپذیری از مفهوم‌پردازی‌های جدید نظامی و قدرت‌نمایی در ایندوپاسیفیک
	۴	اثرپذیری از تقویت توان نظامی گری در فضا
	۵	اثرپذیری از احداث زیرساخت‌های نظامی در آفریقا، اقیانوس آرام، اطلس و هند

جهت‌گیری باز خوردهای اثرگذاری رقباء از نقش آفرینی جهانی چین بر ایران

در اثرپذیری ایران از نقش آفرینی جهانی چین، رقباء چین از هشت جهت‌گیری (چهار جهت‌گیری اصلی، چهار جهت‌گیری ترکیبی) بر اساس تأثیری که این نقش آفرینی بر ایران داشته است، که چهار جهت‌گیری اصلی رقباء چین در مقابله با فرایندهای کلی اثرپذیری ایران شامل همراهی، مقابله (مخالف)، مدارا و پرهیز و چهار جهت‌گیری ترکیبی رقباء شامل تقویت (مدارا تا همراهی)، تضعیف (مدارا تا مخالفت)، قطع رابطه (پرهیز برای مخالفت) و چشم‌پوشی (پرهیز برای همراه کردن) است. در نقش آفرینی‌های امنیتی - نظامی چین و اثرپذیری ایران که به جریان محیطی اشاره دارد، با استفاده از رویکرد تحلیل مضمون، به ماهیت جهت‌گیری رقباء در برابر این جریان، اشاره شده است.

شکل شماره ۲. بازخوردهای احتمالی اثرگذار رقباء چین از نقش‌آفرینی نظامی - امنیتی چین بر ایران (منبع: خسروی، ۱۴۰۳)

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ روش‌شناسی، از نوع پژوهش‌های کیفی است. روش انجام این پژوهش، توصیفی - تحلیلی است که بر حسب هدف، در زمره تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. استراتژی پژوهش در نوشتار حاضر، بدین گونه است که محقق ابتدا، داده‌های کیفی را به دو روش اسنادی (کتابخانه‌ای، فیش‌برداری) و میدانی (مصاحبه و توزیع پرسشنامه) جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل نموده است. پژوهش‌گر براساس روش دلفی به مصاحبه عمیق با کارشناسان و خبرگان مرتبط با موضوع پژوهش، به بررسی نقش‌آفرینی جهانی چین پرداخته است. پس از مصاحبه، نتایج جمع‌آوری و تحلیل شد. در گام دوم، پس از جمع‌بندی نتایج حاصل از روش دلفی، نتایج در قالب ابزار پرسشنامه، تنظیم و در اختیار حلقه وسیع‌تری (کارشناسان، خبرگان، استادان، پژوهشگران، کارشناسان مسائل سیاسی و...) قرار گرفت. نتایج اخذ شده و پرسش‌های پرسش‌نامه طراحی شده، اعتباریابی گردید. اعتبار روایی و پایایی پرسشنامه‌ها از طریق اعتبار صوری (ضرب لاشه) و آلفای کرونباخ حاصل شده است. نتایج اخذ شده از روش دلفی و پرسشنامه‌ای، جمع‌آوری و با یکدیگر تلفیق شدند. در مراحل بعدی نیز پس از بررسی و مقوله‌بندی این اطلاعات، مدل مفهومی با توجه به اهداف پژوهش، استخراج و در نهایت، گزارش پژوهش تدوین گردید.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف: یافته‌های تحقیق

نقش‌آفرینی نظامی چین در آینده ژئواستراتژیک نظام بین‌الملل

حوزه پیرامونی

علاقه چین در مناطق پیرامونی از طریق گسترش استراتژی کلان قدرت‌نمایی در زنجیره جزایر دنبال می‌شود.

در این راستا، کسب برتری نظامی در کانون‌های مهم نظیر تایوان و تغییر موازنه قدرت در نقاط استراتژیک و حضور در دریای چین جنوبی (به عنوان حوزه امنیتی حیاتی) و چین شرقی، اهدافی راهبردی است. به همین منظور، سرمایه‌گذاری عظیم در قالب طرح مروارید در زنجیره‌ای از بندرهای راهبردی در اقیانوس هند (هامبان تا تا در سریلانکا، چیتاگونگ بنگلادش و بندر گوادر پاکستان) زمینه تبدیل بالقوه این بنادر به پایگاه‌های نوین دریای چین جنوبی، امکان‌پذیر است. قطعاً پل زنی یا اتصال او ایجاد جزایر مصنوعی و نظامی کردن این جزایر منجر به اعتراض آمریکا، کشورهای آ. سه. آن و نهادهای بین‌المللی نیز گردیده است (Noorali, Flint and Ahmadi, 2022).

حوزه شبه پیرامونی

علائق چین در مناطق شبه پیرامونی از طریق حضور موثر در اقیانوس هند و آرام و اثرگذاری مربوط به آن، پیگیری می‌شود. احداث نخستین پایگاه نظامی در خارج از قلمرو جغرافیایی چین در جیوتی نیز در سال ۲۰۱۳ میلادی در همین راستا، قابل ارزیابی است. چین با احداث پایگاه دریایی در بندر استراتژیک گوادر (احیاء در سال ۲۰۲۱ در طرح توسعه گسترده کریدور اقتصادی چین و پاکستان شرایط را برای تعمیر و نگهداری ناوگان دریایی چین در سواحل دور، فراهم و باعث دسترسی آن به دریای عمان و حفاظت از تعداد زیادی از نفت‌کش‌های چینی در منطقه خلیج فارس گردیده است. چینی‌ها تمایل زیادی جهت استقرار در بندر ماهیگیری کوچک سیتو و تبدیل آن به یک بندر بزرگ را دارند و حضور در بندر هامبانتوتا در سریلانکا را نیز در راستای عمق‌بخشی نفوذ خود در آب‌های دوردست، پیگیری می‌کنند. چین برای ایجاد عدم تعادل هند در سراسر مرزهای زمینی خود، پاکستان را سنگ بنای استراتژی خود قرار داده و با ارائه تسلیحات متعارف و هسته‌ای به دنبال تقویت نظامی پاکستان بوده است. همکاری استراتژیک بین چین و پاکستان در تاریخ هسته‌ای بی‌سابقه است. از پاکستان به عنوان اسرائیل چین نیز یاد می‌شود. همکاری دفاعی و هسته‌ای چین با پاکستان به طور جدی برتری نظامی هند را نسبت به یک همسایه کوچک‌تر کم‌رنگ کرده است. افزایش قدرت و نفوذ دریایی چین در منطقه و پیوند چین و پاکستان به طور بالقوه می‌تواند مزیت ژئواستراتژیک ایجاد و به وضوح با بهره‌مندی از مزایای استراتژیک، موقعیت خود را ارتقاء دهد (Shishir, Upadhyaya, 2014).

حوزه نظام جهانی

تلاش چین متمرکز بر پیشرفت سریع در حذف پلت فرم‌های قدیمی و منسوخ کردن آن‌ها و جایگزینی آن‌ها با یک فرآیند سه مرحله‌ای با سکوه‌های مدرن و توانمندتر توصیف شده است. نوسازی نیروی دریایی با تکیه بر حرکت بنیادی (تا سال ۲۰۱۰)، به دنبال آن پیشرفت عمده (تا سال ۲۰۲۰) و در نهایت قادر به برنده شدن در

جنگ اطلاعاتی (تا اواسط قرن بیست و یکم) طراحی گردیده است. این کشور در راستای مدرن‌سازی نظامی خود علاوه بر تعداد زیاد پلت فرم‌ها با ساخت ناو هواپیمابر، زیردریایی، پهباد، هواپیماهای پیشرفته و موشک‌های بالستیک ضدکشتی (به عنوان قاتل خاموش و تغییرگر بازی) نسبت به استقرار نیروی دریایی خود در غرب اقیانوس آرام و اطلس اقدام نموده است (راد، ۱۴۰۳: ۲۱۸-۲۱۷).

نقش آفرینی جهانی چین در حوزه نظامی - امنیتی

تحول در راهبرد نظامی

دکترین نظامی چین برگرفته از نظریات استراتژیست نظامی باستانی سون تزو است که به‌جای جنگ کردن به دنبال منزوی کردن دشمن می‌باشد و بکارگیری قدرت نظامی به عنوان آخرین راه‌حل و استفاده از آن نشانه ضعف است. در نقش‌آفرینی جهانی چین اتخاذ هدف دوگانه مدرنیزاسیون نظامی مورد تاکید است که جهت جلوگیری از استقلال تایوان (محصول جنگ داخلی کشور) و بازدارندگی احتمالی در برابر قدرت‌های خارجی (ناشی از پیامد قرن تحقیر و نگرانی پیرامون حق حاکمیت ملی خود) است. این کشور با تعداد ۱۴ کشور همسایه خود دارای مرز زمینی مشترک (افغانستان، بوتان، برمه، هندوستان، قزاقستان، قرقیزستان، لائوس، مغولستان، نپال، کره شمالی، پاکستان، روسیه، تاجیکستان، ویتنام) و با تعداد ۶ کشور مرز دریایی مشترک (برونئی، اندونزی، ژاپن، مالزی، فیلیپین، کره جنوبی) و همچنین مرز دریایی با هنگ کنگ (اداره آن به صورت نیمه خودمختار و تحت چارچوب یک کشور - دو سیستم) و ماکائو، تایوان (به صورت کاملاً خودمختار) دارد (سباستین، ۱۳۹۹).

ماموریت‌های تعریف شده برای ارتش چین شامل ماموریت‌های مرزی، ماموریت‌های پیرامونی، ماموریت برای تایوان، ماموریت برای حفاظت از دریاهای کشور، ماموریت برای کمک‌های انسان‌دوستانه، ماموریت برای عملیات‌های غیررزمی، ماموریت برای حفاظت از خطوط ارتباطی دریایی و بازدارندگی است (رضایی و شریعتی، ۱۴۰۱).

چین بزرگ‌ترین ارتش دنیا (با تعداد ۱/۲۵ میلیون نیروی فعال و ۵۰۰ هزار نیروی ذخیره که ۴۰۰ هزار نفر از نیروهای فعال در سه پایگاه نظامی در مقابل مرزهای تایوان و هند استقرار یافته‌اند) را در اختیار دارد درحالی‌که از نظر نیروی دریایی ارتش (با تعداد ۷۵ فروند ناو جنگی، ۶۰ فروند زیردریایی، ۵۵ فروند ناو آب‌خاکی و ۸۵ فروند موشک‌انداز) از سطح تکنولوژیکی نسبتاً پایین‌تری از قدرت جهانی بهره‌مند است و تنها به‌عنوان منبع تسلیحات خارجی محسوب می‌گردد (سازمند و تقی‌زاده، ۱۳۹۲). اخیراً با ساخت ناو هواپیمابر جزء ده کشور برتر جهان گردید که حداقل یک ناو هواپیمابر (نظیر بریتانیا با سه ناو هواپیمابر و هند و ایتالیا با یک ناو هواپیمابر) دارند. حتی به اندازه ایالات متحده در منطقه، زیردریایی دارد که با افزایش تعداد زیردریایی‌های

هسته‌ای خود در جزیره هاینان در سواحل جنوبی کشور سبب تقویت حضور دریایی خود در دریای چین جنوبی گردیده است. (تقی‌زاده انصاری، و بهرامی مقدم، ۱۳۹۵). صنایع دریایی می‌تواند صنعت‌های گوناگون دیگر را به‌وجود آورد و نه تنها در تولید شناورها نقش داشته باشند، بلکه می‌تواند مولد بسیار خوبی برای ایجاد اشتغال‌های وابسته به صنعت دریا و خدمات دریایی نیز ایجاد نماید. صنایع دریایی در برابر سایر صنایع مانند هواپیمایی، موشک، ادوات زمینی و خودروسازی علاوه این‌که زمان بسیار زیادی را برای ساخت به خود اختصاص داده است، از قطعات متعدد و فوق‌العاده متفاوتی برای ساخت استفاده می‌گردد.

شکل شماره ۲. نمودار جایگاه فناوری‌های مهم دنیا از منظر اهمیت (Source: www. Narp.Org)

این کشور با نوسازی در ارتش و نیروهای نظامی خود از طریق دستیابی به موشک‌های قاره‌پیما (جهت اصابت قراردادن سرزمین آمریکا) و ساخت موشک‌های اصابت به ماهواره و ایجاد پیمان ضد موشک بالستیک ائوسط چین درصدد برقراری توازن استراتژیک در سطح جهان است (راد، ۱۴۰۳).

در حال حاضر این کشور به دنبال تقویت توان دریایی خود در دریای جنوبی، شرقی و اقیانوس هند جهت حفظ و حراست از خطوط حیاتی دریایی در دریای جنوبی و تنگه مالاکا است که ایفاء نقش اثرگذار آن می‌تواند این کشور را تبدیل به بازیگر مهم دریایی در آبراهه‌های شرق آسیا نماید. بنابراین از طریق اتخاذ سیاست رشته مروارید (در قالب اجرای طرح امنیتی پل‌زنی) به دنبال یافتن مسیرهای استراتژیک است که بتواند تأسیسات بندری خود را فعال نماید. در حال حاضر جهت اتصال از مالاکا به تنگه هرمز با ایجاد تأسیسات بندری خود در جزایر کوکو در میانمار (امکان دسترسی استان‌های محصور در خشکی جنوب غربی چین به اقیانوس هند برای صادرات و فراهم نمودن تسهیلات برای نیروی دریایی کشور جهت عملیات در اقیانوس هند)، هامبانتوتا در سری‌لانکا (به دنبال تبدیل بندر ماهیگیری کوچک سیتوه به بندر بزرگ)، چیتاگونگ در

بنگلادش و گوادر در پاکستان (جهت محافظت از نفت کش های خود)، به دنبال تبدیل این مسیرها به پست های دیدبانی است (تقی زاده انصاری و بهرامی مقدم، ۱۳۹۵).

نقش آفرینی جهانی چین در راهبرد نظامی، در پیش گرفتن اصول احتیاط و خویشتن داری که به عنوان شاخصه اصلی نوع جدید از رهبری جهانی است که سبب جلوگیری از خلق و خوی تهاجمی می گردد. نمونه بارز این امر اتخاذ تاکتیک سلامی از سوی کشور در قبال نواحی مورد مناقشه است که به معنای تحکیم پیوسته و گام به گام کنترل بر مناطق دریایی مورد مناقشه با دیگر کشورها و دوری از انجام هرگونه حرکت خشونت آمیز جنگی می باشد. این کشور همیشه خود را یک قدرت قاره ای خشکی محور دیده و هرگز به دنبال تبدیل شدن به یک قدرت دریایی با جاه طلبی های ماورای بحار نبوده است. بنابراین هنوز یک نیروی دریایی اقیانوسی ندارند ولی زمینه های ایجاد قدرت خود در اقیانوس ها و دریاهای دوردست را از طریق طرح امنیتی پل زنی در آینده دنبال می نمایند.

نقش آفرینی جهانی چین از طریق انعقاد پیمان های امنیتی - نظامی (نظیر سازمان همکاری شانگهای^۱، مجتمع منطقه ای آ. سه. آن^۲، کنفرانس تعامل و اقدامات اعتمادساز در آسیا^۳، شورای همکاری های امنیتی در آسیا و منطقه اقیانوس آرام^۴، گفتگوی همکاری شمال شرقی آسیا^۵ و اجلاس صلح و امنیت جهانی (با مشارکت تعداد ۹۰ کشور جهان) به عنوان تحول در راهبرد نظامی محسوب می گردد (راد، ۱۴۰۳: ۲۲۷-۲۲۶).

اقدامات مقابله ای رقبای از نقش آفرینی جهانی چین از تحول در راهبرد نظامی

برابر تحلیل مضمون انجام شده، چین با نقش آفرینی جهانی در قالب تحول در راهبرد نظامی، گفتمان تهدید محور بودن و انحصار طلبی پایگاه های نظامی آمریکا در مناطق مختلف جهان را با چالش مواجه می سازد. این امر از طریق اجرای طرح امنیتی پل زنی، اجرای مدرنیزاسیون نظامی، ارتقاء قدرت نیروی زمینی با تجهیزات نظامی مدرن و انعقاد پیمان های امنیتی - نظامی با کشورهای همپیمان منطقه ای و فرامنطقه ای انجام می پذیرد. چین طرح ایده قابلیت های ضد دسترسی خود را در جهت تضعیف توان نظامی دیگر قدرت ها در نقاط و گلوگاه های حیاتی و حساس جهان بکار می گیرد تا از گسترش توان نظامی خود برای مداخله برعلیه قدرت های چالشگر استفاده و هزینه مداخله نظامی آن ها را افزایش دهد. کسب قابلیت انجام حملات ناتوان کننده به پایگاه های آمریکا در غرب اقیانوس آرام و عقب راندن نیروهای نظامی آن ها، جزء اقدامات اساسی طرح یاد شده می باشد.

چین، توسعه و گسترش سیستم‌های تسلیحاتی با فناوری پیشرفته را با رویکرد همزمانی رقابت و همکاری با قدرت‌های جهانی انجام می‌دهد و به دنبال ایجاد سیستم آنارشیک با اتکاء بر خودیاری در راستای افزایش ترس قدرت‌های جهانی در حوزه ژئوپلیتیکی آسیا-پاسفیک و سایر نقاط جهان است.

چین با انعقاد پیمان‌های امنیتی - نظامی در پی توسعه توان نظامی خود در کشورهای حاشیه اقیانوس آرام و سایر مناطق جهان است. این امر با رویکرد پنهان‌کاری و عدم شفافیت در پیشرفت استراتژیک و نظامی (به ویژه در بودجه نظامی) با مدنظر قرار دادن عدم حفظ مزیت نظامی بزرگ کنونی آمریکا نسبت به چین دنبال می‌شود تا از این طریق، نقش آمریکا را در خرید تجهیزات جدید، کمک‌های نظامی خارجی، پایگاه‌های خارج از کشور، کاهش و باعث گردد تا بین اهداف کشور با افزایش بودجه نظامی هنگفت، تناسبی ایجاد نشود.

آمریکا نیز با راه‌اندازی مشارکت امنیتی جدید^۱ با حضور قدرت‌های چهارگانه (استرالیا، هند، بریتانیا و ایالات متحده) برای کنترل اطلاعات و اعمال حاکمیت بیشتر دریایی در سراسر منطقه، اقدام نموده است. همچنین مقابله با سیاست دریای چین جنوبی (منع آزادی ناوبری و پروازهای هوایی) نیز بخشی از استراتژی آمریکا در این منطقه است. تعامل بیشتر آمریکا با جزایر مارشال، سه کشور جزیره‌ای کوچک اما استراتژیک اقیانوس آرام در قالب پیمان انجمن آزاد^۲ باعث رفع نگرانی آمریکا از نفوذ چین در این منطقه گردیده است.

کشورهای غربی و آمریکا حساسیت خود را نسبت به طرح ایده قابلیت‌های ضددسترسی چین در راستای تضعیف توان نظامی دیگر قدرت‌ها در نقاط و گلوگاه‌های حیاتی و حساس جهان با راه‌اندازی مشارکت امنیتی جدید دنبال می‌نمایند. در این پدیده، مواجهه آمریکا با توسعه و گسترش سیستم‌های تسلیحاتی چین با فناوری پیشرفته، پنهان‌کاری و عدم شفافیت در پیشرفت استراتژیک و نظامی و اثرپذیری ایران از این جریان با توجه به جریان محیطی، مواجهه مقابله (مخالف) با چین و ایران است.

فرایندهای کلی اثرپذیری ایران از تحول در راهبرد نظامی

برابر تحلیل مضمون انجام شده، این فرایند باعث تحکیم پیوسته و گام به گام حضور در آب‌های دوردست با تاکید بر دوری از انجام هرگونه حرکت خشونت‌آمیز نظامی است که در آن افزایش قابلیت‌های نظامی به افزایش حوزه نفوذ منطقه‌ای تسری می‌یابد. در نهایت منجر به دستیابی به افزایش نفوذپذیری و تاثیرگذاری کشور به اهداف امنیتی و ژئوپلیتیکی می‌گردد.

اثرپذیری ایران از اجرای طرح امنیتی پل‌زنی^۳، اجرای مدرنیزاسیون نظامی، ارتقاء قدرت نیروی زمینی با تجهیزات نظامی مدرن و انعقاد پیمان‌های امنیتی - نظامی با کشورهای همپیمان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای

^۱ - AUKUS

^۲ - COFA

^۳ - Bridging

اثربخشی از اجرای طرح امنیتی پل زنی باعث تشکیل رشته گردنبد مروارید در خلیج فارس و دریای عمان از طریق اتصال بندرگواتر به بندر گوادر در پاکستان و هامبانتوتا در سریلانکا، ماراؤ در مالدیو، جزایر کوکو در میانمار و چیتاگونگ بنگلادش می‌گردد. به تقویت ابعاد جنگ‌های الکترومگنتیک با نفوذ در شبکه‌های گاز، آب، مخابرات، برق، بیمارستان‌ها، دانشگاه‌ها، ترافیک و حمل و نقل هوایی در کشورهای مورد تخاصم کمک می‌کند. باعث نقش‌آفرینی کشور در جنگ‌های ترکیبی به صورت مستقیم یا مکمل با سایر نیروها در اجرای عملیات نظامی متعارف، عملیات ویژه، عملیات نامتعارف، حمایت از ناآرامی‌های محلی، جنگ اطلاعاتی و پروپاگاندا و به صورت غیرمستقیم در جنگ اقتصادی و دیپلماسی (دیپلماسی دفاعی) با ایجاد همراستایی‌ها (روش‌ها)، هم‌جوشی (راهبردها) و هم‌زمانی (اقدامات) می‌گردد. در راستای ایجاد شبکه یا پلت فرم امنیت (زمینی، هوایی، دریایی و پدافندی) در منطقه کمک می‌نماید.

اثربخشی از اجرای مدرنیزاسیون نظامی به توسعه فناوری‌های طراحی و ساخت انواع سامانه‌های رانش شناوری، توسعه فرایند طراحی و ساخت انواع شناورهای تندرو سطحی، زیرسطحی، بدون سرنشین، سامانه‌های مخابرات زیرآبی و انواع سونارهای پیشرفته کمک می‌نماید. باعث طراحی و ساخت هواپیماهای نظامی و مسافری، بازسازی و بروزرسانی ناوگان جنگنده‌های نیروهای مسلح و ارتقاء انواع بالگردهای نظامی و غیرنظامی، انواع جدید محصولات پهبادی، پنهان‌کار، برد بلند، سنگین و بمب‌افکن، انواع هواپیماهای رادار پرنده در کشور می‌شود. مدرنیزاسیون نظامی کشور با تاکید بر تکنولوژی و گسست از متکی بر نیروی انسانی تقویت می‌گردد. منجر به دومنظوره سازی ظرفیت‌های تحقیقاتی، تولیدی و خدماتی کشور و دفاع برای سرریز دانش و فناوری‌ها و پشتیبانی متقابل در مواقع ضروری در قالب زنجیره ارزش می‌شود.

اثربخشی ایران از ارتقاء قدرت نیروی زمینی با تجهیزات نظامی مدرن به ارتقاء قابلیت‌های جدید در رزم دفاعی در نیروهای عملیاتی از طریق شبکه‌سازی و ترکیب سامانه‌های دفاعی و افزایش ظرفیت تولید انواع ذخیره‌سازهای الکتریکی موردنیاز محصولات دفاعی منجر می‌شود. کنترل عملیات زمینی در ایجاد آگاهی وضعیتی اشتراکی (پایش، شناسایی، مراقبت) در مناطق موردعلاقه به منظور ایفای نقش همکاری‌های امنیتی را به دنبال دارد. باعث ایجاد مشارکت در حوزه دانش و فناوری ارتقاء قدرت زمینی با کشورهای همپیمان می‌گردد. بهره‌گیری از دستیابی به امکانات صنایع دفاعی و تجهیزاتی نیروی زمینی را امکان‌پذیر می‌نماید.

اثربخشی از انعقاد پیمان‌های امنیتی - نظامی با کشورهای همپیمان منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای به ارتقاء پدافند غیرعامل در راستای امنیت اقتصادی، شخصی، اسناد، دانش و فناوری و امکان در سطح اطمینان‌بخش و دستیابی به فناوری‌های موردنیاز در جنگ‌های آینده جهت جلوگیری از غافلگیری‌های دانشی، فناوری و محصول کمک می‌نماید. باعث توسعه و ارتقاء همه‌جانبه حوزه‌های رزمی و پشتیبانی دفاعی گردیده و دستیابی

به فناوری‌ها و محصولات دفاعی را تسهیل نموده و بستر لازم برای افزایش صادرات محصولات دفاعی را فراهم می‌سازد. به ثبات‌سازی در محیط پیرامونی کشور از طریق استفاده از دیپلماسی دفاعی فعال، منجر می‌گردد. مقابله با منزو‌سازی و امنیتی‌سازی ایران از طریق افزایش تعامل و اعتمادسازی در کلیه سازوکارهای دفاعی و با استفاده از دیپلماسی دفاعی دو و چندجانبه منجر می‌شود (منبع: یافته‌های محقق).

توانمندسازی کشورهای کشور از تحول در راهبرد نظامی

برابر تحلیل مضمون انجام شده، خرید امنیت از طریق انعقاد پیمان‌های امنیتی - نظامی، توسعه سیستم‌های تسلیحاتی با فناوری پیشرفته، ایجاد پایگاه نظامی در همسایگی خود با پرورش مجموعه گسترده‌ای از شرکاء راهبردی و انعقاد پیمان‌های نظامی (ضد موشک بالستیک) جهت توازن استراتژیک در سطح منطقه به عنوان توانمندسازی هستند که در تحول در راهبرد نظامی، اثرگذار هستند.

اثرات احتمالی رقبای بر ایران ناشی از تحول در راهبرد نظامی

آمریکا و همپیمانان غربی جهت جلوگیری از تحول در راهبرد نظامی با ایجاد کانتینمنت عربی - غربی و ناتوی غربی - عربی تعریف شده بر علیه ایران اقدام می‌نمایند. پیشبرد اقدامات مقابله‌ای آمریکا با ایران از طریق ادغام قابلیت‌های نیروی هوایی و دریایی کشورهای غربی و ایالات متحده با حمایت متحدان خود در خلیج فارس و دریای عمان صورت می‌پذیرد که محدود نمودن دسترسی ایران به آب‌های دریایی و یا حریم هوایی در جزایر مورد مناقشه با کشورهای حوزه خلیج فارس از اهداف مقابله‌ای آنها است. همچنین با راه‌اندازی CMF و به شکل CTF ترکیبی (با تعداد ۱۱ کشور و گسترش آن)، سنت کام (به صورت ائتلافی و تشکیل نیروی مرکب با محوریت اشراف هوایی)، ناتوی عربی (عربستان، مصر، اردن و امارات متحده عربی)، IMTF (حفاظت از کشتی‌های دریایی در برابر حملات ایران) و TF59 و شورای همکاری خلیج فارس (تاسیس در سال ۱۹۸۱) در صدد مقابله با استراتژی‌های دریایی ایران است.

آمریکا با حضور فزاینده خود در منطقه خلیج فارس، به عنوان فرصت جدید در راستای افزایش معضل امنیتی در کشور استفاده می‌کند. استفاده هم‌زمان از رقبای ایران در منطقه جنوب غرب آسیا به منظور اعمال فشارهای مضاعف بر ایران است.

انعقاد پیمان‌های نظامی، ایجاد پایگاه‌ها و حضور قوی‌ترین نیروی نظامی (بالاخص نیروی دریایی) آمریکا در جنوب غرب آسیا، خلیج فارس و دریای عمان باعث گردیده این کشور بدیل‌هایی را مدنظر قرار دهد و با گسترش و تحکیم پیمان‌های نظامی خود در منطقه بر بنیاد اسرائیل، ترکیه و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس (از جمله عربستان) موضع نامشخصی را در ارتباط با ایران اتخاذ نماید و موازنه قدرت را، تغییر و مناسبات خود با ایران را در حالت نوسان بین دوستی و دشمنی، خوش‌بینی و بدبینی قرار دهد. جهت‌گیری

تحلیل مضمون شده در راستای اثرات احتمالی رقباء چین در مقابله با فرایندهای کلی اثرپذیری ایران با برچسب شناسه‌ی مقابله (مخالف) تعیین گردیده که جزء جهت‌گیری اصلی رقباء محسوب می‌شود (منبع: یافته‌های محقق).

عمق‌بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان

نقش‌آفرینی جهانی چین در پرتو افزایش قدرت نظامی خود به‌عنوان یک قدرت چالشگر، دفاع از منافع حیاتی خود و ایفای نقش بیشتر در مدیریت امور جهان (از طریق به چالش کشیدن سلطه آمریکا) است (رضایی و شریفی، ۱۴۰۳). این کشور به عنوان بزرگ‌ترین تامین‌کننده نیروهای حافظ سازمان ملل به حساب می‌آید. نمونه بارز این امر، ارتقاء تصاعدی و حضور روزافزون نیروهای این کشور در عملیات‌های حافظ صلح سازمان ملل متحد در آفریقا (با حدود ۸۰ درصد از نیروهای چینی حافظ صلح بالاتر از بریتانیا، آمریکا، فرانسه و آلمان) و شرکت در هفت ماموریت سازمان ملل در آفریقا (با بیش از سه هزار نیروی حافظ صلح) است. به‌گونه‌ای که تعداد کارکنان چینی حافظ صلح در سال ۲۰۰۲ از تعداد ۱۱۰ نفر به تعداد ۱۲۷۱ نفر در سال ۲۰۰۶ افزایش و جایگاه جهانی چین در رتبه‌بندی بین‌المللی از ۴۶ به ۱۴ رسید. این کشور از سال ۲۰۰۹ تاکنون نقش جهانی اثرگذاری در مقابله با فعالیت دزدان دریایی سوماترایی در خلیج عدن ایفاء کرده است.

نقش‌آفرینی چین به عنوان دومین بازار هواپیما در جهان با توسعه صنعت هوافضای کشور از طریق ابرشرکت هواپیمایی تجاری کوماک انجام که با اولین پرواز در سال ۲۰۰۸، آغاز و سپس با تولید جت مسافربری منطقه‌ای و تولید هواپیمای باریک‌پیکر (توان رقابت با ایرباس ۳۲۰ و بوئینگ ۷۳۷) ادامه پیدا کرد. هوانوردی به عنوان یکی از هفت صنایع استراتژیک جدید، مورد حمایت گسترده کشور قرار گرفته و بومی کردن مهارت‌های فنی در زمینه هوافضا را دنبال می‌کند. فعالیت‌های چشمگیر کشور با پرواز فضایی موفق با سرشناسی در سال ۲۰۰۳ و پرتاب مدارگر ماه در سال ۲۰۰۷ دنبال گردید. این کشور به دلیل اتکاء زیرساخت‌های اساسی، بازرگانی و ارتش به ماهواره‌ها با پرتاب ماهواره در ذیل استراتژی موقعیت‌یابی جهانی (بیدو) و برپایی ایستگاه فضایی مختص خود و فرستادن انسان به ماه، نقش‌آفرینی جهانی خود را دنبال می‌کند (ژاک، ۱۴۰۲).

پیشرفت فضایی این کشور در چند دهه اول جهت دستیابی به جاه‌طلبی‌های نظامی و همچنین هواشناسی بود و ولی با آغاز صنعتی شدن کشور از آن در راستای تصمیم‌گیری در مورد مکان‌یابی جاده‌ها و راه‌آهن مورد بهره‌برداری قرار گرفت. در حال حاضر این کشور از پیشرفت فضایی در جهت جایگاه‌یابی بهتر در جهان و تبدیل آن به عنوان پیشگامان فناوری در عرصه نظامی و اقتصادی استفاده می‌کند (رضائیان و کازرونی، ۱۴۰۲).

نمونه بارز این امر را می‌توان در منهدم کردن ماهواره هواشناسی چین به‌صورت عمدی توسط خود با استفاده از یک نابودگر با انرژی جنبشی در سال ۲۰۰۵ و وحشت کشورها از زباله‌های فضایی متعاقب آن بیان کرد که

از طریق تسلیحات مبتنی بر انرژی مستقیم در راستای ضربه زدن به اهداف دشمن در فضا انجام می گردد و احساس خطر قدرت های جهانی از دستیابی به معادل گلوله در برابر گلوله (شلیک با سرعت حدود ۲۹ هزار کیلومتر در ساعت) را در پی دارد. (مارشال، ۱۴۰۲).

چین در راستای قدرت نمایی نظامی فزاینده در اقیانوس آرام و هند با ساخت پیشرفته ترین شناور جهان دارای قدرت کاوش گری زیاد (بیش از رقباء جهانی خود) در اعماق اقیانوس به مفهوم پردازی های جدید نظامی و قدرت نمایی در ایندوپاسیفیک شهرت یافته است. علاوه بر آن، عمده تمرکز قدرت عظیم چین معطوف به توسعه فضایی و همکاری در منطقه هند و اقیانوس آرام، قدرت نمایی در ایندوپاسیفیک و تاسیس سازمان همکاری فضایی آسیا و اقیانوسیه به رهبری چین است (راد، ۱۴۰۳).

این کشور با احداث زیرساخت های نظامی در آفریقا، اقیانوس آرام، اقیانوس اطلس و اقیانوس هند (نظیر پایگاه نظامی در جیبوتی، پایگاه نظامی در اقیانوس هند با همکاری میانمار و کشورهای حوزه خلیج بنگال، ساخت کانال بزرگ نیکاراگوئه در آمریکای لاتین (بین دو اقیانوس آرام و اطلس)، احداث پایگاه در گوادر پاکستان، گسترش حوزه نظامی با کامبوج به ویژه به عنوان منبع تامین تسلیحات نظامی، تجهیز بیمارستان های نظامی و آموزش نظامی در دانشکده نیروهای مسلح) در راستای گسترش حضور نظامی مستشاری در سراسر جهان و عمق بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان پرداخته است (مارشال، ۱۴۰۲).

اقدامات مقابله ای رقباء از روند نقش آفرینی جهانی چین به عمق بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان

برابر تحلیل مضمون انجام شده، چین با دنبال نمودن گسترش حوزه نفوذ بلامنازع خود به حوزه غربی پاسیفیک از طریق ایجاد یک حوزه وسیع تجاری منطقه ای در راستای قدرت نمایی در ایندوپاسیفیک و توسعه قدرت نظامی خود در سایر مناطق جهان است. این کشور، حمایت از استقرار یک نظم جدید سیاسی و نظامی بین المللی را در راستای کمک به جهان سوم و نداشتن ترس از هیچ کشوری و عدم تعرض به هیچ کشوری، تلقی می کند.

چین به عنوان کنشگر اصلی در توسعه صنعت نظامی هوافضای جهان محسوب می گردد که جهت پیشبرد صنعت فضایی خود در ذیل استراتژی موقعیت یابی جهانی (بیدو) با پرتاب ماهواره های متعدد، پروازهای فضایی موفق همراه با سرنشین، پرتاب مدارگر ماه، برپایی ایستگاه فضایی مختص خود و فرستادن انسان به ماه، مدیریت زباله های فضایی و نظامی گری در فضا قرار می گیرد. چین با انهدام یکی از ماهواره های خود با موشک بالستیک به دنبال اعلام رقابت در جهت برتری نظامی با آمریکا است.

چین با احداث زیرساخت نظامی در آفریقا، اقیانوس آرام، اطلس و هند در راستای تبدیل شدن به قدرتی جهانی با هدف بازنگه داشتن مسیرهای آبی جهت تجارت و استقرار نیروی دریایی خود است. سرمایه گذاری

چین در پروژه‌ی کانال نیکاراگوئه جهت حفر کانال برای ارتباط بین دو اقیانوس آرام و اطلس یا ایجاد ارتباط بین بنادر مختلف کشورهای اقیانوس هند با احداث پایگاه‌های مختلف نظامی جهت عبور از تنگه‌ی مالاکا و گذر از خلیج بنگال و دور زدن نوک هند به دریای عرب و رسیدن به بندر گوادر پاکستان از عمده برنامه‌های چین در به چالش کشیدن قدرت نظامی آمریکا در مناطق مختلف جهان است. آمریکا در تبلیغات بر عزم چین برای توسعه ظرفیت نظامی قوی خود، بازی با کارت ترس کشورها به ویژه ملل شرق آسیا را دنبال می‌کند. آمریکا با اتخاذ توسعه نظامی در صنعت هوافضای جهان به دنبال اعمال فشار بر چین در عرضه فضا است. آمریکا مقابله با چالش‌های چین را با بازنویسی قوانین بین‌المللی به نفع خود و به خدمت گرفتن بهترین مهندسان جهان برای تعریف استانداردهای داوطلبانه جهت شکل دادن به چشم‌انداز پیشرفت نظامی در صنعت هوافضا، بازتعریف کرده است به گونه‌ای که با تغییر در فناوری، این بازنویسی نیز تداوم داشته باشد. قرارگیری موفقیت‌آمیز موشک فالكون توسط ایالات متحده در ایستگاه فضایی بین‌المللی نیز یکی از راه‌های مقابله به توسعه نظامی چین در فضا محسوب می‌گردد.

آمریکا با اتخاذ گسترش حوزه نفوذ بلامنازع به حوزه غربی پاسیفیک به دنبال تحکیم پیوسته و گام به گام کنترل بر مناطق دریایی ایندوپاسیفیک با دیگر کشورها و دوری از انجام هرگونه حرکت خشونت‌آمیز جنگی است. این امر از طریق تقویت و توسعه ناتو به آسیا و در جهت سیاست مهار چین است که با تقویت اتحادها با فراتلانتیک، پیگیری می‌شود. بنابراین ناتو به عنوان سدی مقابل شکل‌گیری تهدیدات در اقیانوس هند و آرام است و چشم‌انداز خود را به دموکراسی‌های خارج از عضویت خود (نظیر تایوان)، گسترش می‌دهد. در صورت عدم رعایت قوانین و نمایش قدرت نظامی خود در ایندوپاسیفیک، ضمن بازماندن از عمق‌بخشی نظامی در مناطق مختلف جهان، رشد اقتصادی آن نیز مورد هدف قرار خواهد گرفت (منبع: یافته‌های محقق).

کشورهای غربی و آمریکا، رویکرد چین مبنی بر توسعه قدرت نظامی در سایر مناطق جهان که بر پایه مفهوم پردازی‌های جدید نظامی با کشورها دنبال می‌شود را به دید تهدید می‌نگرند و نسبت به تقویت نظامی‌گری چین در فضا که با هدف اعلام رقابت در جهت برتری نظامی و احداث زیرساخت نظامی در نقاط مختلف صورت می‌پذیرد، نگران هستند. مواجهه آمریکا با این پدیده و اثرپذیری ایران از این جریان، مواجهه تضعیف (مدارا تا مخالف) است.

فرایندهای کلی اثرپذیری ایران از عمق‌بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان

برابر تحلیل مضمون انجام شده، این فرایند در تبیین راهبرد بازموازنه کشور در اقیانوس اطلس و آرام مبتنی بر حضور گسترده، توزیع شده و انعطاف‌پذیر نظامی اشاره دارد. باعث گسترش حوزه عملیاتی و پشتیبانی نظامی کشور با ایجاد پایگاه‌های نظامی در مناطق مختلف جهان می‌گردد. در نهایت منجر به بازتوزیع قدرت دریایی

کشور در اقیانوس ها و دریاهای دوردست خواهد شد.

اثرپذیری ایران از گسترش حضور نظامی مستشاری در سراسر جهان، توسعه قدرت‌نمایی نظامی در اقیانوس آرام و هند، مفهوم‌پردازی‌های جدید نظامی و قدرت‌نمایی در ایندوپاسیفیک، تقویت توان نظامی‌گری در فضا و احداث زیرساخت‌های نظامی در آفریقا، اقیانوس آرام، اطلس و هند

اثرپذیری از گسترش حضور نظامی مستشاری در سراسر جهان، تنش‌زدایی، اعتمادسازی و حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات و سوء تفاهمات را به دنبال دارد. باعث حذف عوامل ژئوپلیتیکی مناقشه‌برانگیز و تبدیل آنها به عوامل ژئواکونومی به‌منظور ارتقاء منافع ملی می‌شود. شکل‌دهی به محیط بین‌المللی جدید و ارتقاء منزلت کشور در عرصه بین‌المللی را به همراه دارد. منجر به افزایش امنیت ملی، تامین منافع ملی و کمک‌کننده به سیاست خارجی کشور می‌شود.

اثرپذیری از توسعه قدرت‌نمایی نظامی در اقیانوس آرام و هند، تقویت حضور ناوگان تجاری و نظامی کشور جهت عبور از کانال پاناما (به‌دلیل خریداری بزرگ‌ترین تاسیسات بندری کانال توسط چین) را به همراه دارد. باعث قابلیت اجرای عملیات دریایی مرکب (هوا، سطح، زیر سطح) و انجام عملیات ماوراء بحر در فراسوی محیط امنیت منطقه‌ای می‌شود. منجر به تغییر در موازنه قوای منطقه‌ای و فراهم ساختن امکان دسترسی به نقاط جهان، خارج از قلمرو سرزمینی می‌شود. جلب اعتماد و اطمینان‌بخشی به متحدان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از طریق تعهد و مسئولیت‌پذیری درباره امنیت یکدیگر را به دنبال دارد.

شکل شماره ۳. عمق‌بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان (منبع: یافته‌های محقق)

اثرپذیری از مفهوم‌پردازی‌های جدید نظامی و قدرت‌نمایی در ایندوپاسیفیک سبب رشد فرایند اطلاعاتی‌سازی، تحول سازمانی و ارتقاء کیفی تجهیزات نظامی در کشور می‌شود. باعث کاهش تأثیرگذاری تهدیدات سیاسی -

امنیتی غرب علیه ایران می‌شود. تقویت مدیریت بحران‌های منطقه‌ای از طریق نظارت راهبردی بر تحولات منطقه را به همراه دارد. کشور به هژمون منطقه‌ای از طریق مفهوم پردازی‌های جدید در پایگاه‌سازی نظامی، شبکه‌سازی منطقه‌ای، تامین امنیت کریدورهای شمال- جنوب و شرق- غرب، تبدیل می‌گردد. اثرپذیری از تقویت توان نظامی گری در فضا منجر به پیشرفت کشور در سامانه موشکی دوربرد و قاره‌پیما جهت گسترش عمل در فضا می‌گردد. تقویت ایران در راستای ردیابی ماهواره‌های جاسوسی ایالات متحده را به همراه دارد. به تجهیز ایران به موشک بالستیک حامل نابودگر با انرژی جنبشی جهت آزمایش علیه ماهواره‌های دشمن کمک می‌کند. باعث کمک به نظامی شدن برنامه فضایی کشور جهت تقویت قدرت نظامی می‌شود. منجر به دستیابی به تسلیحات مبتنی بر انرژی مستقیم برای ضربه زدن به اهداف دشمن در فضا می‌گردد.

اثرپذیری ایران از احداث زیرساخت‌های نظامی در آفریقا، اقیانوس آرام، اطلس و هند منجر به ایجاد یک محور ضدسلطه از طریق توسعه ائتلاف جنوب - جنوب با ارتش کشورهای آمریکای لاتین و سایر کشورها (نظیر ونزوئلا، نیکاراگوئه، بولیوی) با جهت‌گیری ضدامپریالیستی می‌گردد. ایجاد نفوذ و عمق استراتژیکی در حیات خلوت آمریکا را به همراه دارد. باعث قرارگیری آمریکای لاتین، آفریقا، اقیانوس آرام و هند در عمق استراتژیک جهت ایجاد موازنه در مقابل حضور آمریکا در خلیج فارس، آسیای مرکزی، عراق و افغانستان می‌گردد. تقویت نیروهای اطلاعاتی ج.ا. ایران در جوار مرزها و عمق مناطق موصوف به منظور پیشگیری از بحرانهای احتمالی می‌شود و به اشرافیت اطلاعاتی در جهت کم رنگ کردن نقش رژیم صهیونیستی و آمریکا در مقابله با حضور در این منطقه کمک می‌کند (منبع: یافته‌های محقق).

توانمندسازهای کشور از عمق‌بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان

برابر تحلیل مضمون انجام شده، استفاده از بازیگران ترکیبی (مرکب از ارتش متعارف، گارد ساحلی و نیروهای شبه‌نظامی)، بومی کردن مهارت‌های فنی بسیار پیچیده در زمینه هوافضا و انتخاب آن به عنوان صنایع استراتژیک نظامی جدید، ساخت پیشرفته‌ترین شناور جهان با قابلیت کاوش در اعماق اقیانوس توسط کشور و تبدیل ایران به یک بازیگر دریایی مهم با احداث زیرساخت‌های نظامی در آفریقا، اقیانوس‌های اطلس، آرام و هند به عنوان توانمندسازهای کشور از عمق‌بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان هستند.

اثرات احتمالی رقاب بر ایران ناشی از عمق‌بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان

آمریکا واکنش‌های متفاوتی نسبت به ایران اعمال می‌کند. آمریکا (بنا به شرایط) در مواقعی که کاهش خصومت با ایران بسیار مهم‌تر از افزایش حمایت از رقبای منطقه‌ای ایران (نظیر اسرائیل) است، متقاعد می‌گردد و در بازه زمانی مشخصی نیز به دنبال کاهش اتحاد یا به حالت تعلیق درآوردن آن یا تغییر مواضع خود با ایران است.

ایالات متحده از پیوستن ایران به معاهده موشک‌های ضدبالستیک، جلوگیری و بر شفافیت در پیشرفت استراتژیک و هسته‌ای ایران، تاکید دارد.

آمریکا مخالف احداث پایگاه‌های نظامی توسط ایران در نقاط مختلف جهان است و تردید و بی‌اعتمادی را در بین کشورهای مختلف، ایجاد می‌کند و به دنبال زنده کردن ترس‌های قدیمی جنگ سرد در جهت برتری نظامی خود با ایران است.

جهت‌گیری تحلیل مضمون شده در راستای اثرات احتمالی رقباء چین در مقابله با فرایندهای کلی اثرپذیری ایران با برچسب شناسه‌ی تضعیف (مدارا تا مخالفت) تعیین گردیده که جزء جهت‌گیری ترکیبی رقباء محسوب می‌شود (منبع: یافته‌های محقق).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نتیجه‌گیری

۱- رقابت بین چین و آمریکا بر تغییر، تعادل و افزایش تنش متمرکز است. چین کشوری است که در همه ابعاد جغرافیایی، نظامی، اقتصادی، تکنولوژیکی و سیاسی در حال گسترش است و به دنبال اجرایی نمودن نقشه‌ی خود برای مهم‌ترین مسیر تجارت اقیانوسی در جهان است و در حال حاضر در شدیدترین نقطه‌ی تقابل استراتژیک با ایالات متحده قرار دارد. از دید آمریکا، چین به عنوان قدرتی تجدیدنظر طلب معرفی می‌شود که به دنبال شکل دادن به جهانی مغایر با منافع و ارزش‌های این کشور است. چنین تصور می‌شود که چین به دنبال جابجایی آمریکا از جایگاه‌یابی جهانی خود و گسترش قابلیت‌های انجام آن است.

۲- هرچند ایالات متحده در حال حاضر بزرگ‌ترین قدرت نظامی جهان است اما توانمندی‌های نظامی چین با اتخاذ استراتژی مدرن‌سازی ارتش، افزایش قابل توجهی یافته است. توانایی‌های نظامی، دریایی، هوایی و اطلاعاتی رو به رشد چین چالشی روزافزون برای برتری نظامی ایالات متحده در سراسر اقیانوس هند و آرام است. گسترش و نوسازی سریع نیروی دریایی چین و قابلیت‌های زیاد زیردریایی‌های آن با قابلیت اعزام به آب‌های دوردست موید این مطلب است.

۳- رقابت منطقه‌ای بین چین و ایالات متحده باعث ایجاد تغییرات ژئوپلیتیکی در سراسر جهان گردیده است. با توجه به این‌که تراشه‌های سیلیکونی زیربنای محرک‌های آینده اقتصاد دیجیتال جهانی و فناوری نظامی از جمله انقلاب هوش مصنوعی در حال ظهور محسوب می‌گردد به عنوان مهم‌ترین متغیر تاثیر زیادی در تعیین نتیجه مسابقه بزرگ استراتژیک بین دو کشور خواهند داشت.

با توجه به این‌که در شرایط فعلی، جهان در حال گذار به نظام سلسله مراتبی دوگانه است که در آن رهبری امنیتی تا آینده قابل پیش‌بینی همچنان با قدرت فرامنطقه‌ای ایالات متحده باقی می‌ماند و رهبری اقتصادی منطقه

در حال چرخش به سمت چین است، اثرپذیری فزاینده ایران از مدرنیزاسیون نظامی چین، امکان به تفاهم رسیدن آمریکا و چین را در پیش دارد. بنابراین نقش ایران به عنوان تعدیل کننده روابط بین دو کشور، در سیاست خارجی آن‌ها قرار می‌گیرد، چون شرق آسیا حوزه نفوذ چین و خاورمیانه حوزه نفوذ آمریکا است. بنابراین بر طبق مطالعات صورت گرفته که به استخراج ۲ مولفه نقش‌آفرینی جهانی چین بر ایران در ارتباط با رقباء (از نظر نظامی - امنیتی) منجر گردیده، جهت‌گیری تحلیل مضمون شده مولفه‌ی تحول در راهبرد نظامی با برچسب مقابله (مخالف) از سوی رقباء تعیین که جزء جهت‌گیری اصلی رقباء محسوب می‌شود، اما مولفه‌ی عمق‌بخشی راهبردی در مناطق مختلف جهان با برچسب تضعیف (مدارا تا مخالف) از سوی رقباء، تعیین شده که جزء جهت‌گیری ترکیبی رقباء در اثرپذیری نظامی ایران از نقش‌آفرینی جهانی چین، محسوب می‌شود.

پیشنهادهای کاربردی

- ۱- جمهوری اسلامی ایران کدهای ژئوپلیتیکی خود را با مرکزیت بنادر و شبکه‌های حمل و نقل سرزمینی در قرن نوین معرفی و برنامه‌ریزی لازم برای تحقق آن را به کار گیرد.
- ۲- نمایش انگیزه برای ایجاد موازنه از طریق عزم جمعی برای مقاومت در برابر جاه‌طلبی‌های قدرت هژمون توسط کشور با همکاری قدرت‌های دریایی منطقه.
- ۳- اهمیت یافتن موضوع موازنه قدرت به ویژه در حوزه ژئوپلیتیک دسترسی در آب‌ها، دریاها و اقیانوس‌ها با تاکید بر ژئوپلیتیک انرژی
- ۴- طراحی مسیرهای جایگزین در قالب ژئوپلیتیک دسترسی در نتیجه گسترش تنش‌های منطقه‌ای در حوزه خلیج فارس و دریای عمان
- ۵- پیوستن کشور به کریدور ارتباطی یک کمربند یک جاده چین با هدف کاهش وابستگی به شمال اقیانوس هند
- ۶- نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران تلاش نماید جهت پیشرفت سریع در تسلط بر کریدورهای ارتباطی با حذف پلت فرم‌های قدیمی و منسوخ کردن آن‌ها و جایگزینی آن‌ها با به عنوان یک فرآیند سه مرحله‌ای با سکوها‌ی مدرن و توانمندتر در قالب نوسازی نیروی دریایی با تکیه بر حرکت بنیادی اقدام نماید تا منجر به پیشرفت عمده دفاعی و در نهایت قادر به برنده شدن در جنگ اطلاعاتی (تا اواسط قرن بیست و یکم) گردد.
- ۷- نیروی دریایی ارتش ج.ا.ایران در راستای مدرن‌سازی نظامی خود علاوه بر تعداد زیاد پلت فرم‌ها با ساخت ناو هواپیمابر، زیردریایی، پهباد، هواپیماهای پیشرفته و موشک‌های بالستیک ضدکشتی (به عنوان قاتل خاموش و تغییرگر بازی) نسبت به استقرار نیروی دریایی خود در غرب اقیانوس آرام و اطلس اقدام نماید.
- ۸- رویکرد امنیت مشارکتی طرفدار مفهوم مشارکت نظامی موثر و مشروع که مورد حمایت بین‌المللی باشد و

از جهت گیری چندجانبه برخوردار باشد.

۹- با توجه به وجود ظرفیت ها و پتانسیل های ژئوپلیتیکی مناسب در سواحل جنوب شرق ایران و نقش ارتباطی ایران در همه زمینه ها به ویژه نقش سواحل مکران در پروژه های انتقال انرژی و کالا و خطوط ریلی، ایران به پیگیری لازم در خصوص ساماندهی نهادهای منطقه ای و بین المللی بپردازد و از این طریق منافع کشورهای دیگر را با ساحل دریای عمان و شمال اقیانوس هند، پیوند و منزلت ژئوپلیتیکی خود را در جهان و منطقه افزایش دهد و نیز با بسترسازی اجماع منطقه ای و جهانی، فرصت های جدیدی را برای تضمین منافع اقتصادی و امنیت ملی خود تولید نماید.

۱۰- استفاده از دیپلماسی دفاعی در حوزه دریایی و ارتباط مستمر با کشورهای دوست در این حوزه

منابع

الف- فارسی

- ارباب شیرانی، بهروز و عباسی، محمدحسن (۱۳۸۸)، «تجزیه و تحلیل سرمایه فکری دانشگاه‌ها از دیدگاه مدیریت دانایی»، *مجموعه مقالات نخستین کنفرانس بین‌المللی «سرمایه فکری ایران»*، تهران، صص ۱۵۰-۱۲۱.
- ↗ حسنوی، رضا و رمضان، مجید (۱۳۹۱)، «سرمایه فکری سازمان». تهران. انتشارات آتی‌نگر
- برزگر، کیهان (۱۳۸۸). منطقه‌گرایی در سیاست خارجی ایران. *فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی*. سال دوم. شماره پنجم.
- حی سازماند، بهاره؛ و تقی‌زاده، فاطمه (۱۳۹۲). خیزش چین؛ ابعاد و مولفه‌ها، پیامدها و چالش‌ها. *نشریه مطالعات سیاسی*، دوره ۵، شماره ۱۹، صص ۱۱۲-۹۳.
- بهرامی مقدم، سجاد (۱۳۹۳). دگرگونی سیاست خارجی هند: از جهان سوم گرایی به عمل گرایی اقتصادی. *فصلنامه مطالعات راهبردی*. سال ۱۷. شماره ۴. صص ۱۶۱-۱۹۶.
- تقی‌زاده انصاری، محمدتقی؛ و سجاد بهرامی مقدم (۱۳۹۵). *چین، همسایگان و قدرت‌های بزرگ (روابط اقتصادی- سیاسی)*، تهران، انتشارات سخنوران.
- تیشه‌یار، ماندانا؛ و همکاران (۱۳۹۷). رقابت هژمونیک هندوستان و چین در جنوب و جنوب شرق آسیا؛ با تاکید بر مولفه‌های اقتصادی و نظامی. *دو فصلنامه مطالعات شبه قاره*. سال دهم. شماره ۳۴. صص ۶۵-۸۶.
- سباستین، هلمان (۱۳۹۹). *نظام سیاسی چین*، ترجمه: مجید عباسی، تهران، موسسه ابرار معاصر.
- ↑ دهشیری، محمدرضا؛ حاجی مینه، رحمت؛ و مجید شرفخانی (۱۴۰۰). جایگاه زنجیره ارزش بین‌المللی در رقابت هژمونیک چین و آمریکا. *مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل*. دوره ۴، شماره ۲، صص ۴۶۲-۳۹۳.
- راد، کوین (۱۴۰۳). *جنگ قابل اجتناب؛ خطرات یک درگیری فاجعه‌بار میان ایالات متحده و*

چین شی جین پینگ. ترجمه محمدرضا نوروزپور. تهران. انتشارات خبر امروز.

▪ رضایی، داود؛ شریفی، منوچهر؛ و پورتنی، محمد (۱۴۰۳). کنترل تهدیدات آمریکا در جنگ نرم علیه ایران. *فصلنامه علمی مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی*. دوره ۱۴، شماره ۵۶، صص ۳۶-۷.

▪ رضایی، نیما؛ و شریعتی، مجتبی (۱۴۰۱). سه منطق شکل دهنده به راهبرد و رفتار سیاست خارجی دولتهای مختلف جمهوری اسلامی در قبال معمای امنیت ناشی از ایالات متحده: منطق مقدرگرا، منطق تسکین دهنده و منطق تعالی بخش. *فصلنامه امنیت ملی*. دوره ۱۲، شماره ۴۶، صص ۱۰۱-۱۳۸.

▪ رضائیان دلوئی؛ و کازرونی، حنیف (۱۴۰۲). ارزیابی فناوری؛ رویکردها، چالش‌ها و حوزه‌ها. *فصلنامه علمی مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی*. دوره ۱۳، شماره ۵۰، صص ۳۵-۵۹.

▪ ژاک، مارتین (۱۴۰۲). *وقتی چین بر جهان حکم می‌راند؛ پایان دنیای غرب و زایش نظم نوین جهانی*. ترجمه: سید رحیم تیموری، تهران: نشر اختران.

▪ کرمی، جهانگیر؛ و شاه‌محمدی، پریسا (۱۳۹۸). هژمونی، ژئوپلیتیک و مناسبات چین - آمریکا. *فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز*. دوره ۲۵، شماره ۱۰۵، صص ۱۶۰-۱۳۳.

▪ کگان، رابرت (۱۳۹۱). *بازگشت تاریخ و پایان رویاها*. ترجمه علی آدمی و افشیر زرگر. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

▪ مارشال، تیم (۱۴۰۲). *آینده جغرافیا؛ چگونه قدرت و سیاست در فضا، دنیای ما را تغییر خواهد داد*. ترجمه هوشنگ جیرانی. تهران: انتشارات نشر کتاب پارسه.

▪ نیاکوبی، سیدامیر؛ و خاوری، عبدالله (۱۴۰۱). سیاست خارجی هند در افغانستان (۲۰۰۱-۲۰۱۳) با تاکید بر نقش افغانستان در تامین منافع ملی هند. *نشریه مطالعات فرهنگ دیپلماسی*. دور یک، شماره ۴، صص ۱-۲۶.

▪ یرگین، دانیل (۱۴۰۱). *نقشه جدید جهان؛ انرژی، تغییرات اقلیمی و تقابل ملت‌ها*. ترجمه: امیر

میرحاج، تهران: انتشارات نشر پارسه.

ب- انگلیسی

- Chabot, C .(۱۹۹۵) .**Defining high Technology** .Stanford: Stanford Publication of Stanford University.
- Chen, J., Zhu, Z & ,Xie, H. Y .(۲۰۰۴) .Measuring intellectual capital: a new model and empirical study *Journal of Intellectual Capital* ,^۵ (۱) , ۱۹۵ - ۲۱۲ .
- Noorali, H. Flint, C., & Ahmadi, S. A. (2022). Port Power: Toward a New Geopolitical World Order, Transport Geography, [https://www.researchgate.net/publication/364926107_Port Power Toward a New Geopolitical World Order](https://www.researchgate.net/publication/364926107_Port_Power_Toward_a_New_Geopolitical_World_Order).
- Saalbach, K . (2017) . **Modern Geostrategy Methods and Practice**. University Osnabruk. LV Applied Public Policy Analysis Working Paper_02_English.
- Shishir, Upadhyaya .(2014). Maritime security cooperation in the Indian Ocean Region: *The role of the Indian Navy Upadhyaya, Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs*, 6:4, 173-190, <https://doi.org/10.1080/18366503.2014.920945>
- Teer, Joris . (2022). China's military rise and European technology The policy debate in the Netherlands. Hague Centre for Strategic Studies (2022) <https://www.jstor.org/stable/resrep40386>.

COPYRIGHTS

۲۰۲۵ by the authors. Published by The National Defense University. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>